

## Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1997-1998 (\*)

2 DECEMBER 1997

### Artikel 103 van de Grondwet

#### VERSLAG

NAMENS DE BIJZONDERE  
COMMISSIE (1)

UITGEBRACHT DOOR  
DE HEREN **Tony VAN PARYS** EN  
**Didier REYNDERS**

#### INHOUDSTAFEL

|                                                                                                                                                                                               | Blz. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| I. — INLEIDING .....                                                                                                                                                                          | 2    |
| II. — ONDERZOEK .....                                                                                                                                                                         | 3    |
| III. — BEOORDELING .....                                                                                                                                                                      | 6    |
| 1. Draagwijdte van artikel 4 van de wet van 17 december 1996 houdende tijdelijke en gedeeltelijke uitvoering van artikel 103 van de Grondwet, gewijzigd bij de wet van 28 februari 1997 ..... | 6    |
| a) Volledigheid van het onderzoek .....                                                                                                                                                       | 6    |
| b) Mededeling van het dossier aan de Kamer van volksvertegenwoordigers .....                                                                                                                  | 7    |
| c) Formulering van de vordering .....                                                                                                                                                         | 7    |
| d) Rol van de Kamer van volksvertegenwoordigers .....                                                                                                                                         | 9    |
| 2. Begrip « aanwijzingen » .....                                                                                                                                                              | 12   |
| IV. — BERAADSLAGING .....                                                                                                                                                                     | 12   |
| V. — ADVIES .....                                                                                                                                                                             | 13   |

#### De bijzondere commissie vergaderde met gesloten deuren.

(1) Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Langendries.

##### A. — Vaste leden :

C.V.P. HH. Vandeurzen, Van Parys.  
P.S. HH. Henry, Moureaux.  
V.L.D. HH. Cortois, Versnick.  
S.P. HH. Landuyt, Vanvelthoven.  
P.R.L.- H. Reynders.  
F.D.F.  
P.S.C. H. Gehlen.  
VL. H. Annemans.  
Blok

(\*) Vierde zitting van de 49<sup>e</sup> zittingsperiode.

## Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1997-1998 (\*)

2 DÉCEMBRE 1997

### Article 103 de la Constitution

#### RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION  
SPECIALE (1)

PAR  
MM. **Tony VAN PARYS** ET  
**Didier REYNDERS**

#### TABLE DES MATIERES

|                                                                                                                                                                                    | Page |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| I. — INTRODUCTION .....                                                                                                                                                            | 2    |
| II. — EXAMEN .....                                                                                                                                                                 | 3    |
| III. — APPRECIATION .....                                                                                                                                                          | 6    |
| 1. Portée de l'article 4 de la loi du 17 décembre 1996 portant exécution temporaire et partielle de l'article 103 de la Constitution, modifiée par la loi du 28 février 1997 ..... | 6    |
| a) Caractère complet de l'instruction .....                                                                                                                                        | 6    |
| b) Communication du dossier à la Chambre des représentants .....                                                                                                                   | 7    |
| c) Formulation du réquisitoire .....                                                                                                                                               | 7    |
| d) Rôle de la Chambre des représentants .....                                                                                                                                      | 9    |
| 2. Notion d'« indices » .....                                                                                                                                                      | 12   |
| IV. — DELIBERATION .....                                                                                                                                                           | 12   |
| V. — AVIS .....                                                                                                                                                                    | 13   |

#### Les réunions de la commission spéciale ont eu lieu à huis clos.

(1) Composition de la commission :

Président : M. Langendries.

##### A. — Titulaires :

C.V.P. MM. Vandeurzen, Van Parys.  
P.S. MM. Henry, Moureaux.  
V.L.D. MM. Cortois, Versnick.  
S.P. MM. Landuyt, Vanvelthoven.  
P.R.L.- M. Reynders.  
F.D.F.  
P.S.C. M. Gehlen.  
VL. M. Annemans.  
Blok

(\*) Quatrième session de la 49<sup>e</sup> législature.

## I. — INLEIDING

1. Op 31 oktober 1997 heeft mevrouw Liekendaël, procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers een verslag doen toekomen dat gevolg geeft aan de beslissing die de Kamer op 19 oktober 1995 had genomen om met betrekking tot *de heer Guy Coëme, gewezen minister van Landsverdediging*, aan het Hof van Cassatie een algemene onderzoeksopdracht te verlenen (Stuk Kamer n° 142/3-95/96).

Die opdracht had betrekking op de feiten van corruptie als dader, mededader of medeplichtige, alsmede van valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken als dader, mededader of medeplichtige in het raam van de gunning van de aankoop van de zogenaamde « Carapace » en/of « Mirsip » aan de firma Electronique Serge Dassault.

Voorts werd in de beslissing van de Kamer van 19 oktober 1995 gepreciseerd dat de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie bij de Kamer verslag zou uitbrengen over de verrichte onderzoeksdaden en nader zou aangeven of er naar zijn mening al dan niet voldoende aanwijzingen bestaan om de inleiding van een procedure van inbeschuldigingstelling te rechtvaardigen.

Ter afronding van haar verslag bevestigt en preciseerd mevrouw de procureur-generaal de conclusie uit het verslag dat haar voorganger, de heer Velu, op 4 juli 1995 heeft opgesteld (Stuk n° 142/1) : « *ik vorder dat het de Kamer van volksvertegenwoordigers behage te beslissen de heer minister Guy Coëme in beschuldiging te stellen voor (of te verwijzen naar) het Hof van Cassatie wegens corruptie als dader, mededader of medeplichtige, alsook wegens valsheid in geschrifte en gebruik van valsheid als dader, mededader of medeplichtige. De telastelegging van valsheid in geschrifte en gebruik van valsheid betreft in het bijzonder het gunningsverslag van 21 april 1989 en de nota van de heer minister Coëme aan het MCSEC van 27 april 1989.* ».

2. De plenaire vergadering van de Kamer heeft op 6 november 1997 beslist dat verslag te verwijzen naar een bijzondere commissie die overeenkomstig de regels van de evenredige vertegenwoordiging uit elf leden bestaat en wordt voorgezeten door de voorzitter van de Kamer, zonder dat hij stemgerechtigd is.

3. De bijzondere commissie is voor het eerst bijeengekomen op 6 november 1997 en heeft de heren Van Parys en Reynders als rapporteurs aangewezen. Diezelfde dag werden de leden van de bijzondere commissie en de heer Coëme in kennis gesteld van het door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie opgestelde verslag en van het dossier dat als bijlage ging.

## I. — INTRODUCTION

1. Le 31 octobre 1997, le procureur général près la Cour de cassation, Mme Liekendaël a adressé au président de la Chambre des représentants un rapport ensuite de la décision que la Chambre avait prise, le 19 octobre 1995 de confier une mission générale d'instruction à la Cour de cassation concernant *M. Guy Coëme, ancien ministre de la Défense nationale* (Doc. n° 142/3-95/96).

Cette mission se rapportait aux faits de corruption comme auteur, coauteur ou complice ainsi que de faux en écritures et usage de faux comme auteur, coauteur ou complice dans le cadre de l'attribution du marché dit « Carapace » et/ou « Mirsip » conclu avec la société Electronique Serge Dassault.

La décision de la Chambre du 19 octobre 1995 précisait en outre que le procureur général près la Cour de cassation lui ferait rapport sur les actes d'instruction accomplis et préciserait, si à son estime, il existe ou non des indices suffisants pour justifier l'engagement d'une procédure de mise en accusation.

Au terme de son rapport, Mme le procureur général confirme, en la précisant, la conclusion du rapport de son prédécesseur, M. Velu du 4 juillet 1995 (Doc. n° 142/1) et requiert « *qu'il plaise à la Chambre des représentants de décider la mise en accusation (ou le renvoi) de M. le Ministre Guy Coëme devant la Cour de cassation du chef de corruption, comme auteur, coauteur ou complice, ainsi que du chef de faux en écritures et usage de faux, comme auteur, coauteur ou complice, la prévention de faux en écritures et usage de faux visant spécialement le rapport d'attribution du 21 avril 1989 et la note de M. le Ministre Guy Coëme au CMCES, du 27 avril 1989.* ».

2. La Chambre, réunie en séance plénière, le 6 novembre 1997, a renvoyé ce rapport à une commission spéciale composée de onze membres selon la règle de représentation proportionnelle et présidée sans voix délibérative par le président de la Chambre.

3. La commission spéciale s'est réunie pour la première fois le 6 novembre 1997. Elle a désigné MM. Van Parys et Reynders comme rapporteurs. Le même jour, les membres de la commission spéciale et M. Coëme ont eu communication du rapport rédigé par Mme le procureur général près la Cour de cassation ainsi que du dossier en annexe.

## II. — ONDERZOEK

— In de ochtend van 12 november 1997 heeft de bijzondere commissie mevrouw Liekendael, procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, gehoord. Zij heeft haar verslag toegelicht en de vragen van de leden beantwoord. De draagwijdte van de wet van 17 december 1996 houdende tijdelijke en gedeeltelijke uitvoering van artikel 103 van de Grondwet, gewijzigd bij de wet van 28 februari 1997, kwam aan bod, alsook de verjaring van de strafvordering en de formulering van de vordering (zie hieronder, III — Beoordeling).

Er werd haar ook verzocht om bijkomende stukken te bezorgen, met name in verband met :

- \* het volledige verhoor van de heer Bastien;
- \* het advies van de Inspectie van Financiën;
- \* het gunningsverslag.

Die stukken werden nog diezelfde dag aan de leden van de bijzondere commissie en aan de heer Coëme bezorgd. Voorts werd mevrouw Liekendael ook nog gevraagd een aanvullende nota bij haar verslag van 31 oktober 1997 op te stellen.

— In de namiddag van 12 november 1997 hebben de heer Coëme, bijgestaan door zijn raadslieden, meester Vanderveeren en meester Tassin, hun verweermiddelen uiteengezet en de vragen van de leden beantwoord. Een memorie van verdediging en een dossier werden ingediend.

De heer Coëme en zijn advocaten hebben vooral gewezen op het feit dat het aan de Kamer van volksvertegenwoordigers overgezonden dossier onvolledig en volstrekt partijdig was. De heer Coëme heeft onderstreept dat wat hem betreft, er geen sprake is van valsheid in geschrifte, gebruik van valse stukken noch van enige daad van corruptie.

Meester Vanderveeren heeft zijnerzijds voorbehoud aangetekend bij de door de wet van 17 december 1996 geregelde procedure, de toepassing die ervan wordt gemaakt en bij het feit dat het verloop van de procedure niet strookt met de beginselen die zijn vervat in artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Hij heeft in het bijzonder gewezen op het ontbreken van een echt contradictoir debat, op de grote weerklank die de procedure in de media heeft gekregen en op de beperkingen van de behandeling in de bijzondere commissie, terwijl de wetgever de opdracht tot inbeschuldigingstelling aan de Kamer van volksvertegenwoordigers heeft toevertrouwd. Wat de grond van de zaak betreft, heeft meester Vanderveeren argumenten aangehaald in verband met de verjaring van de strafvordering. Hij heeft gesteld dat uit de analyse van de jongste onderzoeksdaaden niet kan worden aangetoond dat bezwaren — of zelfs aanwijzingen — een verwijzing naar het Hof van Cassatie rechtvaardigen.

## II. — EXAMEN

— Le 12 novembre 1997 au matin, la commission spéciale a entendu Mme Liekendael, procureur général près la Cour de cassation. Elle a commenté son rapport et répondu aux questions des membres. La portée de la loi du 17 décembre 1996 portant exécution temporaire et partielle de l'article 103 de la Constitution, modifiée par la loi du 28 février 1997, la prescription de l'action publique et la formulation du réquisitoire ont ainsi été abordées (cf. *infra*, III — Appréciation).

Des pièces complémentaires lui ont été demandées. Celles-ci portent sur :

- \* l'audition complète de M. Bastien;
- \* l'avis de l'inspection des finances;
- \* le rapport d'attribution.

Ces pièces furent communiquées le jour même aux membres de la commission et à M. Coëme. Par ailleurs, une note complémentaire à son rapport du 31 octobre 1997 fut également demandée à Mme Liekendael.

— Lors de l'après-midi du 12 novembre 1997, M. Coëme assisté de ses conseils, Mes Vanderveeren et Tassin, ont exposé leurs moyens de défense et répondu aux questions des membres. Un mémoire en défense accompagné d'un dossier ont été déposés.

M. Coëme et ses avocats ont principalement fait valoir que le dossier transmis à la Chambre des représentants était incomplet et totalement partial. M. Coëme a affirmé qu'en ce qui le concerne, il n'y a pas de faux, ni d'usage de faux, ni aucun acte de corruption.

Me Vanderveeren a quant à lui, exprimé des réserves quant à la procédure organisée par la loi du 17 décembre 1996, l'application qui en est faite, et la conformité du déroulement des débats avec les principes inscrits dans l'article 6 de la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales. Il a principalement relevé l'absence de véritable contradiction, la médiatisation qu'a connu la procédure et le caractère limité des débats en commission spéciale alors que le législateur a confié la mission de mise en accusation à la Chambre des représentants. Quant au fond du dossier, Me Vanderveeren a développé une argumentation relative à la prescription de l'action publique et a considéré que l'examen des derniers devoirs recueillis est insuffisant pour conclure à l'existence de charges — et même d'indices — justifiant un renvoi devant la Cour de cassation.

Tot slot heeft de heer Coëme om bijkomende stukken verzocht, met name :

- \* het verhoor van generaal Charlier op 25 november 1995;
- \* het verhoor van de heer Dassault;
- \* de ondervraging, nota's en brieven van mevrouw Sadzot;
- \* de nota van de heer Mazy van 29 mei 1996;
- \* het verhoor van de heer Dewinne op 22 januari 1997.

Een commissielid heeft deze vergadering waarop de heer Coëme werd gehoord niet kunnen bijwonen. Dat lid werd in dat verband om nadere verklaringen verzocht. Hij heeft gepreciseerd dat hij om redenen buiten zijn wil om afwezig was geweest (zie hieronder, IV — Beraadslaging).

\*  
\*   \*

Na die twee vergaderingen heeft de bijzondere commissie beslist om mevrouw Liekendaël, procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, opnieuw te horen.

— In de ochtend van 13 november 1997 heeft de bijzondere commissie mevrouw de procureur-generaal bijgevolg opnieuw gehoord. Zij heeft de commissie de aanvullende nota bezorgd, die haar de dag voordien was gevraagd; die nota werd onverwijld aan de heer Coëme bezorgd.

Tijdens deze vergadering heeft mevrouw Liekendaël toelichting verstrekt over de volledigheid van het onderzoek, over de rol van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie zo er geen of onvoldoende aanwijzingen bestaan en over bepaalde elementen in verband met de grond van het dossier (zie hieronder, III — Beoordeling). Haar werd nog een aanvullende nota gevraagd inzake het in haar verslag van 31 oktober 1997 vermelde telefoongesprek.

— Ingevolge de verklaring van mevrouw de procureur-generaal dat het hele dossier ter beschikking van de Kamer was en ingevolge de overhandiging van de inventaris ervan, heeft de bijzondere commissie tijdens de middagvergadering van 13 november 1997 besproken welke stukken zij meende te moeten kunnen inzien om het bestaan van aanwijzingen van strafbare feiten te kunnen nagaan. Het kwam tot een consensus om verscheidene stukken op te vragen. De bijzondere commissie heeft er voorts ook mee ingestemd om tevens de door de heer Coëme gewenste stukken op te vragen bij mevrouw de procureur-generaal met name deze vermeld tijdens zijn hoorzitting en deze met betrekking tot de heren Spitaels, Maystadt en Vilain. Op 14 november 1997 werd haar een verzoek in die zin gestuurd.

— Op 17 november 1997 werden die stukken aan de Kamer bezorgd en van 18 tot 24 november 1997 ter beschikking van de leden van de bijzondere com-

Des documents complémentaires ont enfin été demandés par M. Coëme, à savoir :

- \* l'audition du général Charlier du 25 novembre 1995;
- \* l'audition de M. Dassault;
- \* les interrogatoires, notes et lettres de Mme Sadzot;
- la note de M. Mazy du 29 mai 1996;
- l'audition de M. Dewinne du 22 janvier 1997.

Un membre de la commission n'a pas assisté à cette audition de M. Coëme. Interpellé sur ce point, il a précisé qu'il n'a pas pu y assister pour des raisons de force majeure (cf. *infra*, IV — Délibération).

\*  
\*   \*

Après ces deux auditions, la commission a décidé de réentendre Mme le procureur général Liekendaël.

— En conséquence, le 13 novembre 1997 au matin, la commission spéciale a réentendu Mme le procureur général. Celle-ci a remis à la commission la note complémentaire qui lui avait été demandée la veille. Cette note fut immédiatement transmise à M. Coëme.

Lors de son audition, Mme Liekendaël a apporté des précisions sur le caractère complet de l'instruction, sur le rôle du procureur général près la Cour de cassation en cas d'indices inexistantes ou insuffisants et sur certains éléments de fond du dossier (voir *infra*, III — Appréciation). Une note complémentaire lui a été demandée en ce qui concerne la communication téléphonique mentionnée dans son rapport du 31 octobre 1997.

— Suite à la déclaration de Mme le procureur général selon laquelle tout le dossier était à la disposition de la Chambre et suite à la remise de son inventaire, la commission spéciale a lors de sa réunion du 13 novembre 1997, après-midi, délibéré sur les pièces auxquelles elle estimait devoir avoir accès pour pouvoir apprécier l'existence d'indices d'infraction. Un consensus s'est dégagé quant à la demande de plusieurs pièces. La commission a également marqué son accord pour que celles souhaitées par M. Coëme soient également demandées à Mme le procureur général à savoir les pièces mentionnées lors de son audition du 12 novembre et celles relatives à MM. Spitaels, Maystadt et Vilain. Cette demande lui a été adressée en date du 14 novembre 1997.

— Ces pièces furent transmises à la Chambre le 17 novembre 1997 et mises à la disposition des membres de la commission et de M. Coëme du 18 au

missie en van de heer Coëme gesteld. Nadat de leden die laatste stukken hadden kunnen inzien, is gebleken dat in een van beide kopieën vijf bladzijden ontbraken.

Nog diezelfde 18 november 1997 heeft mevrouw de procureur-generaal de aanvullende nota bezorgd, die haar op 13 november 1997 was gevraagd; die nota werd aan de leden van de bijzondere commissie en aan de heer Coëme medegedeeld op 19 november 1997.

\*  
\* \*

— Op 24 november 1997 heeft de heer Coëme een kopie gevraagd van bepaalde stukken die betrekking hebben op de heren Dewinne en Charlier. Die kopieën werden hem op 25 november 1997 bezorgd, overeenkomstig artikel 4, § 2, van de wet van 17 december 1996 houdende tijdelijke en gedeeltelijke uitvoering van artikel 103 van de Grondwet.

\*  
\* \*

— In de ochtend van 25 november 1997 heeft de bijzondere commissie beslist mevrouw Liekendaël, procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, opnieuw te horen. Zij heeft de vragen van de leden beantwoord. Tijdens dat onderhoud kwam vooral de rol aan bod van de Kamer van volksvertegenwoordigers bij de tenuitvoerlegging van artikel 103 van de Grondwet en van de wet van 17 december 1996 (zie hieronder, III — Beoordeling).

— Tijdens de namiddagvergadering werd eerst de heer Coëme gehoord, die werd bijgestaan door zijn raadsliden, meester Vanderveeren en meester Tassin. Zij hebben verklaard dat de nieuwe stukken die hen waren bezorgd, allemaal gunstig waren voor de heer Coëme, inzonderheid de ondervraging van generaal Charlier. Een nota van verdediging werd ingediend.

De bijzondere commissie heeft vervolgens beraadslaagd over het vervolg van haar werkzaamheden. Nadat verscheidene leden een verzoek in die zin hadden gedaan, heeft de commissievoorzitter, bij brief van 25 november 1997, aan procureur-generaal Liekendaël gevraagd om haar vordering van 31 oktober 1997 te bevestigen, doch opgesteld overeenkomstig de voor de onderzoeksgerechten gangbare wijze.

\*  
\* \*

— Bij brief van 26 november 1997 heeft mevrouw Liekendaël op dat verzoek geantwoord. Haar vordering werd zonder verwijl aan de leden en aan de heer Coëme bezorgd.

24 novembre 1997. A l'issue de la consultation par les membres de ces dernières pièces, il fut constaté que cinq pages de l'une des deux copies avaient disparu.

Ce 18 novembre 1997 également, Mme le procureur général a transmis la note complémentaire demandée le 13 novembre 1997. Cette note fut communiquée aux membres de la commission et à M. Coëme le 19 novembre 1997.

\*  
\* \*

— En date du 24 novembre 1997, M. Coëme a demandé d'avoir la copie de certaines pièces relatives à MM. Dewinne et Charlier. Conformément à l'article 4, § 2 de la loi du 17 décembre 1996 portant exécution temporaire et partielle de l'article 103 de la Constitution, ces copies lui furent remises le 25 novembre 1997.

\*  
\* \*

— Le 25 novembre 1997, au matin, la commission spéciale a décidé de réentendre le procureur général près la Cour de cassation, Mme Liekendaël. Celle-ci a répondu aux questions des membres. Cet entretien a principalement porté sur le rôle de la Chambre des représentants dans le cadre de l'application de l'article 103 de la Constitution et de la loi du 17 décembre 1996 (cf. *infra*, III — Appréciation).

— La réunion de l'après-midi fut tout d'abord consacrée à l'audition de M. Coëme assisté de ses conseils, Mes Vanderveeren et Tassin. Ils ont fait valoir que les nouvelles pièces qui ont été mises à leur disposition étaient toutes favorables à M. Coëme, particulièrement l'audition du général Charlier. Une note de défense a été déposée.

La commission spéciale a ensuite délibéré sur la suite de ses travaux. Devant la demande de plusieurs membres, le président de la commission a, par lettre du 25 novembre 1997, demandé à Mme le procureur général Liekendaël de confirmer ses réquisitions du 31 octobre 1997 mais en les rédigeant d'une manière analogue à celle qui est traditionnellement utilisée devant les juridictions d'instruction.

\*  
\* \*

— Le 26 novembre 1997, Mme Liekendaël a répondu par lettre à cette demande. Son réquisitoire fut immédiatement transmis aux membres et à M. Coëme.

Nog diezelfde dag heeft de heer Coëme de commissieleden een nota doen toekomen.

\*  
\* \*

De bijzondere commissie was van oordeel dat ze op dat ogenblik geen andere onderzoeksdaden diende te verrichten. Ze heeft haar vergadering van 26 november 1997 derhalve aan haar beraadslaging gewijd.

In dat verband zij er aan herinnerd dat de bijzondere commissie zich niet over de grond van de zaak heeft uit te spreken. Zij behoort alleen na te gaan of er aanwijzingen zijn van een misdrijf met betrekking tot de feiten waarover het gerechtelijk onderzoek werd gevoerd.

Tot slot heeft de bijzondere commissie besloten een geheime stemming te houden en de precieze stemuitslag niet mee te delen, tenzij de stemming een eenparige stemuitslag zou opleveren.

### III. — BEOORDELING

#### 1. Draagwijdte van artikel 4 van de wet van 17 december 1996 houdende tijdelijke en gedeeltelijke uitvoering van artikel 103 van de Grondwet, gewijzigd bij de wet van 28 februari 1997

##### a) Volledigheid van het onderzoek

Allereerst dient het bepaalde van artikel 4, § 1, in herinnering te worden gebracht : « *Wanneer het onderzoek is voltooid*, zendt de in artikel 2, § 2, bedoelde raadsheer in het Hof van Cassatie zijn verslag naar de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, die het, samen met zijn vordering, naar de Kamer van volksvertegenwoordigers verzendt. »

Mevrouw Liekendael heeft op 13 november 1997 tijdens haar onderhoud met de bijzondere commissie gepreciseerd dat in verband met de heer Coëme en de « Carapace »-overeenkomst, het onderzoek is voltooid.

Zij heeft tevens meegedeeld dat tijdens een vorig onderhoud met de voorzitter van de Kamer en met de minister van Justitie, de wet in die zin werd uitgelegd dat, in geval er terzake geen toereikende elementen zijn, de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie een dossier mag seponeren zonder de Kamer van volksvertegenwoordigers te vatten. Zo bijvoorbeeld werd het onderzoek afgesloten in verband met de gunning van de aankoop van de zogenaamde « Mirsip » aan de firma Electronique Serge Dassault. Mevrouw de procureur-generaal heeft beslist geen gevolg te geven aan die dossiers omdat er ten opzichte van de heren Claes, Coëme, Moureaux en Van der Biest onvoldoende aanwijzingen waren. Zulks is niet het geval voor de heer Coëme in verband met de aankoop van de zogenaamde « Carapace ».

Le même jour, M. Coëme a fait parvenir une note aux membres de la commission.

\*  
\* \*

La commission spéciale a estimé qu'à ce moment, elle ne devait pas accomplir d'autres actes d'instruction. Elle a dès lors consacré sa réunion du 26 novembre 1997 à ses délibérations.

Il y a lieu de rappeler à cet égard qu'il n'appartient pas à la commission spéciale de se prononcer sur le fond de l'affaire. Elle doit seulement examiner s'il existe des indices d'infraction en ce qui concerne les faits qui ont fait l'objet de l'instruction judiciaire.

Elle a enfin décidé de procéder par vote secret et de ne pas communiquer le résultat chiffré du vote sauf en cas d'unanimité.

### III. — APPRECIATION

#### 1. Portée de l'article 4 de la loi du 17 décembre 1996 portant exécution temporaire et partielle de l'article 103 de la Constitution, modifiée par la loi du 28 février 1997

##### a) Caractère complet de l'instruction

Il échet de rappeler tout d'abord les termes de l'article 4, § 1<sup>er</sup> : « *Quand l'instruction est complète*, le conseiller à la Cour de cassation visé à l'article 2, § 2, communique son dossier au procureur général près la Cour de cassation, qui le transmet à la Chambre des représentants, accompagné de son réquisitoire. »

Lors de son entretien avec la commission le 13 novembre 1997, Mme Liekendael a eu l'occasion de préciser qu'en ce qui concerne M. Coëme et le marché « Carapace », l'instruction était complète.

Elle a également communiqué que lors d'un précédent entretien avec le président de la Chambre et le ministre de la Justice, la loi avait été interprétée en ce sens qu'en cas d'absence d'éléments suffisants le procureur général près la Cour de cassation pouvait classer sans suite un dossier sans saisir la Chambre des représentants. Ainsi, en ce qui concerne l'attribution du marché dit « Mirsip » conclu avec la société Electronique Serge Dassault, l'instruction a été clôturée. N'ayant pas d'indices suffisants en ce qui concerne MM. Claes, Coëme, Moureaux et Van der Biest, Mme le procureur général a classé sans suite ces dossiers. Tel n'est pas le cas de M. Coëme dans le marché « Carapace ».

Het onderzoek met betrekking tot gewezen minister Wathelet is nog in behandeling bij de heer F. Fischer, raadsheer in het Hof van Cassatie. In zoverre er voldoende aanwijzingen worden ontdekt, is het niet uitgesloten dat bij de Kamer van volksvertegenwoordigers dossiers betreffende andere ministers aanhangig worden gemaakt.

*b) Mededeling van het dossier aan de Kamer van volksvertegenwoordigers*

— Toen mevrouw de procureur-generaal op 12 en 13 november 1997 werd gehoord, heeft zij de gelegenheid gehad te preciseren dat het integrale dossier ter beschikking van de Kamer van volksvertegenwoordigers was. De leden krijgen inzage van het hele dossier, dat bestaat uit 227 dozen. Zelf heeft zij als bijlage bij haar verslag alleen die stukken opgenomen die de in haar vordering vermelde aanwijzingen staven.

— Toen de heer Coëme en zijn raadslieden op 12 en 25 november 1997 werden gehoord, brachten ze kritiek uit op die beperkte en volgens hen partijdige overzending van het dossier.

*c) Formulering van de vordering*

Tijdens het onderhoud met mevrouw de procureur-generaal op 12 en 25 november 1997 heeft *een lid* aangestipt dat de in haar vordering opgenomen kwalificatie vrij elliptisch was.

Hij heeft derhalve gevraagd dat die vordering zou worden geredigeerd overeenkomstig de voor de onderzoeksgerechten gangbare wijze. De procureur-generaal dient immers de in het gemeen recht toegepaste vormvereisten in acht te nemen die door het gebruik nader worden bepaald. Zo niet komt de procedure hem onregelmatig voor omdat een feit maar kan worden beoordeeld als bekend is welke kwalificatie het heeft gekregen.

*Mevrouw Liekendaël* heeft geantwoord dat artikel 4 van de wet van 17 december 1996 geenszins bepaalt aan welke vormvereisten de vordering moet beantwoorden. Die vordering moet alleen de punten van inbeschuldigingstelling bevatten. Zij heeft overigens de formulering overgenomen die voorheen door haar voorganger waren gehanteerd. De wet van 17 december 1996 heeft daaraan niets gewijzigd.

De Brusselse Hoofdstedelijke Raad heeft er overigens mee ingestemd dat het verzoek niet behoefde te zijn geredigeerd als een vordering voor een onderzoeksgerecht.

Mevrouw Liekendaël heeft voorts verklaard dat hoewel haar verslag alle vereiste gegevens bevat, zij bereid was haar vordering anders op te stellen, mocht zulks de wens van de bijzondere commissie zijn.

\*  
\*   \*

L'enquête concernant l'ancien ministre M. Wathelet est encore pendante devant le conseiller à la Cour de cassation F. Fischer. Il n'est pas exclu que la Chambre des représentants soit saisie de dossiers concernant d'autres ministres si des indices suffisants devaient apparaître.

*b) Communication du dossier à la Chambre des représentants*

— Au cours de ses entretiens des 12 et 13 novembre 1997, Mme le procureur général a eu l'occasion de préciser que l'entière du dossier se trouvait à la disposition de la Chambre des représentants. Les membres peuvent avoir accès à tout le dossier composé de 227 cartons. Pour sa part, elle a uniquement transmis en annexe de son rapport les pièces sur lesquelles les indices relevés dans son réquisitoire se fondent.

— Lors de ses auditions des 12 et 25 novembre 1997, M. Coëme et ses conseils ont critiqué cette transmission limitée et selon eux, partielle du dossier.

*c) Formulation du réquisitoire*

Lors des entretiens avec Mme le procureur général les 12 et 25 novembre 1997, *un membre* a fait observer que la qualification qu'elle avait retenue dans son réquisitoire était assez elliptique.

Il demande dès lors que celui-ci soit rédigé d'une manière analogue à celle qui est utilisée traditionnellement devant les juridictions d'instruction. Le procureur général doit en effet respecter les formes du droit commun qui sont précisées par les usages. A défaut, la procédure lui paraît irrégulière étant donné qu'il n'est possible d'apprécier un fait qu'en connaissant la qualification qui lui a été donnée.

*Mme Liekendaël* a répondu que la loi du 17 décembre 1996 en son article 4 ne précisait nullement la forme que le réquisitoire devait adopter. Celui-ci doit uniquement comprendre les chefs d'inculpation. Elle a par ailleurs repris la formulation qui avait été précédemment utilisée par son prédécesseur. La loi du 17 décembre 1996 n'a apporté aucune modification à ce propos.

Le Conseil régional bruxellois a pour sa part admis que la demande ne devait pas être formulée comme un réquisitoire devant la juridiction d'instruction.

Bien que son rapport contienne tous les éléments requis, Mme Liekendaël s'est déclarée disposée à réécrire son réquisitoire, si tel était le souhait de la commission.

\*  
\*   \*

Ten gevolge van die verklaringen heeft de bijzondere commissie op 25 november 1997 van gedachten gewisseld over de vorm die de vordering moest aannemen.

*Een lid* herhaalt zijn verzoek dat mevrouw de procureur-generaal haar tenlasteleggingen ten opzichte van de heer Coëme op de gebruikelijke wijze zou redigeren.

Volgens *een ander lid* vormt een dergelijk verzoek een bijkomende voorwaarde, die niet is vervat in artikel 4 van de wet van 17 december 1996. Hij verzet zich evenwel niet tegen een dergelijk verzoek.

*Een derde spreker* ziet niet in waarom die bijkomende vormvereiste wordt gesteld. De vordering, zoals mevrouw de procureur-generaal ze heeft gereedgeerd, voldoet aan het bepaalde in de wet van 17 december 1996.

*Een lid* is het daar niet mee eens en memoreert dat bij de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 december 1996 werd gepreciseerd dat terzake het gemeen recht moest gelden.

In verband met het ter tafel liggende verslag stipt hij aan dat het onvoldoende precies is inzake de tenlastelegging van corruptie in hoofde van de heer Coëme.

*Een rapporteur* merkt op dat, mocht het gemeen recht van toepassing zijn, de procureur-generaal ook voor de Kamer van volksvertegenwoordigers zou moeten verschijnen zo de zaak wordt geseponeerd. De vraag rijst dan ook of de wet van 17 december 1996 zo moet worden uitgelegd dat de vordering van de procureur-generaal aan een vormvereiste moet voldoen. Hij brengt allereerst in herinnering dat in verband met de zaken die de Kamer in het verleden te behandelen kreeg, een dergelijke vormvereiste nooit werd gesteld. Wat voorts het gemeen recht betreft, is er geen enkele wettelijke bepaling die een dergelijke vormvereiste oplegt; vorderingen nemen vaak uiteenlopende vormen aan. Tot slot verklaart hij dat alle gegevens waarover de bijzondere commissie moet kunnen beschikken, volgens hem zijn vervat in het verslag van mevrouw de procureur-generaal. Daarenboven gaat een zo ruim mogelijk dossier als bijlage bij het verslag.

Dat neemt niet weg dat hij zich niet verzet tegen het verzoek dat door verscheidene leden wordt geformuleerd.

Tot besluit van die gedachtewisseling verzoekt *de voorzitter* de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie om haar vordering anders te formuleren, overeenkomstig de voor de gewone rechtbanken gangbare wijze.

*Uw rapporteurs en meerdere leden* verklaren dat die nieuwe formulering niets verandert aan het verslag van de procureur-generaal van 31 oktober 1997.

Suite à ces déclarations, un échange de vues quant à la forme que le réquisitoire devait adopter, a eu lieu en commission le 25 novembre 1997.

*Un membre* a reformulé sa demande que Mme le procureur général libelle selon les usages, les préventions qu'elle met à charge de M. Coëme.

*Un autre membre* estime qu'une telle demande constitue une condition supplémentaire qui ne figure pas à l'article 4 de la loi du 17 décembre 1996. Il ne s'y oppose néanmoins pas.

*Un troisième intervenant* ne voit aucune raison de demander ce formalisme supplémentaire. Le réquisitoire tel que rédigé par Mme le procureur général répond aux exigences légales de la loi du 17 décembre 1996.

*Un membre* ne partage pas cet avis. Il rappelle que lors des travaux préparatoires de la loi du 17 décembre 1996, il a été précisé que le droit commun devait trouver à s'appliquer.

En ce qui concerne le présent rapport, il relève son manque de précision en ce qui concerne la prévention de corruption dans le chef de M. Coëme.

*Un rapporteur* fait remarquer que si le droit commun devait être appliqué, le procureur général devait également venir devant la Chambre des représentants en cas de classement sans suite. La question qui se pose dès lors est de savoir s'il faut interpréter la loi du 17 décembre 1996 par l'exigence d'une forme au réquisitoire du procureur général. Il rappelle tout d'abord que dans les précédentes affaires que la Chambre a eu à traiter, ce formalisme n'a jamais été demandé. Par ailleurs, en droit commun, ce formalisme ne repose sur aucune disposition légale et est souvent variable. Enfin, tous les éléments nécessaires à la commission lui paraissent se trouver dans le rapport de Mme le procureur général, ce dernier étant accompagné d'un dossier le plus large possible.

Néanmoins, il ne s'oppose pas à la demande formulée par plusieurs membres.

En conclusion de cet échange de vues, *le président* a demandé au procureur général près la Cour de cassation de rédiger une nouvelle formulation de son réquisitoire en fonction de la pratique existant devant les juridictions ordinaires.

*Vos rapporteurs et plusieurs membres* considèrent que cette nouvelle formulation ne modifie en rien le rapport du procureur général du 31 octobre 1997.

d) *Rol van de Kamer van volksvertegenwoordigers*

Artikel 103, *in limine*, van de Grondwet luidt als volgt :

« *De Kamer van volksvertegenwoordigers heeft het recht ministers in beschuldiging te stellen en hen te brengen voor het Hof van Cassatie.* ».

Artikel 4, § 2 van de wet van 17 december 1996 houdende tijdelijke en gedeeltelijke uitvoering van artikel 103 van de Grondwet bepaalt onder meer :

« *De Kamer van volksvertegenwoordigers doet uitspraak over het verslag van de in artikel 2, § 2, bedoelde raadsheer, op vordering van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en na de minister dan wel zijn raadsman in zijn conclusies te hebben gehoord.* ».

Met betrekking tot de libellering van artikel 4, § 2 van de wet van 17 december 1996, stelt de *procureur-generaal bij het Hof van Cassatie* vast dat de Kamer van volksvertegenwoordigers zich heeft aangesloten bij het destijds uitgebrachte advies van de Raad van State en derhalve een parallelisme heeft willen tot stand brengen tussen de bevoegdheden van de Kamer bij de inbeschuldigingstelling van ministers, enerzijds, en de bevoegdheden van een kamer van inbeschuldigingstelling in het gemeen recht, anderzijds. Hierbij zij opgemerkt dat, krachtens artikel 235 van het Wetboek van Strafvordering, een kamer van inbeschuldigingstelling de volheid van onderzoeksbevoegdheid bezit.

In de optiek van de *procureur-generaal* bestaat de rol van de Kamer er in te beoordelen of een haar overgemaakt verslag met betrekking tot een voltooid onderzoek inzake een minister, voldoende bezwaren ten laste van de betrokkene bevat teneinde de beslissing van de *procureur-generaal* bij het Hof van Cassatie om de zaak niet zonder gevolg te klasseren, te rechtvaardigen. Om deze beoordeling mogelijk te maken, stelt de *procureur-generaal* het volledige dossier ter beschikking van de Kamer. De vordering tot inbeschuldigingstelling van de *procureur-generaal* dient evenwel enkel gestaafd te worden door voldoende aanwijzingen uit het dossier, die een inbeschuldigingstelling zouden kunnen rechtvaardigen.

Het staat de Kamer vervolgens vrij te oordelen of de door de *procureur-generaal* weerhouden aanwijzingen al dan niet voldoende ernstig zijn, hetgeen — naargelang van het geval — leidt tot de verwijzing naar het Hof van Cassatie of tot de buitenvervolginstelling van de betrokken minister.

\*  
\* \*

Van hun kant zijn de *raadslieden van de heer Coëme* van oordeel dat de Kamer van volksvertegenwoordigers als een volwaardig onderzoeksgerecht optreedt, dat zowel met de elementen ten laste als met de elementen ten gunste van betrokkene rekening dient te houden.

d) *Rôle de la Chambre des représentants*

L'article 103, *in limine*, de la Constitution dispose que :

« *La Chambre des représentants a le droit d'accuser les ministres et de les traduire devant la Cour de cassation.* ».

L'article 4, § 2, de la loi du 17 décembre 1996 portant exécution temporaire et partielle de l'article 103 de la Constitution dispose notamment que :

« *La Chambre des représentants statue sur le rapport du conseiller visé à l'article 2, § 2, sur réquisition du procureur général près la Cour de cassation et après avoir entendu le ministre ou son conseil dans ses conclusions.* ».

En ce qui concerne le libellé de l'article 4, § 2, de la loi du 17 décembre 1996, *Mme le procureur général près la Cour de cassation* constate que la Chambre des représentants s'est ralliée à l'avis rendu à l'époque par le Conseil d'Etat et a dès lors voulu instaurer un parallélisme entre les compétences de la Chambre en ce qui concerne l'accusation de ministres, d'une part, et les compétences que le droit commun confère à une chambre des mises en accusation, d'autre part. On notera à cet égard qu'en vertu de l'article 235 du Code d'instruction criminelle, une chambre des mises en accusation possède la plénitude des compétences en matière d'instruction.

Dans l'optique du *procureur général*, le rôle de la Chambre consiste à apprécier si le rapport qui lui a été transmis au sujet d'une instruction complète concernant un ministre contient à l'encontre de celui-ci des charges suffisantes pour justifier la décision du *procureur général* près la Cour de cassation de ne pas classer l'affaire sans suite. Afin de permettre à la Chambre de se forger une opinion, le *procureur général* près la Cour de cassation met l'intégralité du dossier à la disposition de la Chambre. La demande de mise en accusation formulée par le *procureur général* ne doit toutefois être étayée que par des indices suffisants contenus dans le dossier et susceptibles de justifier l'accusation de l'intéressé.

Il appartient ensuite à la Chambre d'apprécier si les indices retenus par le *procureur général* sont suffisamment graves, à la suite de quoi ou bien le ministre concerné est renvoyé devant la Cour de cassation, ou bien il bénéficie d'un non-lieu.

\*  
\* \*

Les conseils de *M. Coëme* estiment, pour leur part, que la Chambre des représentants agit en tant que juridiction d'instruction à part entière et qu'elle doit dès lors tenir compte des éléments tant à charge de l'intéressé qu'à décharge.

Het is vanuit dit oogpunt onbegrijpelijk dat de Procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, in de oorspronkelijk aan de Kamer overgezonden stukken, bepaalde documenten ten gunste van de heer Coëme niet heeft weerhouden, inzonderheid een verhoor van generaal Charlier.

De vaststelling dat de Kamer van volksvertegenwoordigers optreedt als een onderzoeksgerecht, heeft bepaalde gevolgen :

« Zowel uit de wet van 17 december 1996, die een ware juridictionele procedure instelt, als uit de wettelijke bepalingen ter bescherming van elke rechtzoekende en uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie, kan thans worden geconcludeerd dat de in artikel 4, § 2, bedoelde procedure maar in overeenstemming zal zijn met het begrip « billijk geding » mits onverkort wordt gewaarborgd dat een contradictoire procedure mogelijk is;

Zo de verdediging in voorkomend geval niet aanwezig mag zijn bij de uiteenzetting door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en meer in het algemeen op elke vergadering terzake (behalve de beraadslaging) van de Kamer van volksvertegenwoordigers, dan ware het onmogelijk die verdediging uit te oefenen, ofschoon daarin wordt voorzien door de bepalingen inzake strafprocedure, die voor elke rechtzoekende gelden;

Tot slot rechtvaardigen de principes inzake nauwgezette uitlegging van de teksten omtrent het strafrecht en de wettelijkheid van de strafprocedure (zie de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, alsmede artikel 6.2 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden) dat met aandrang wordt gewezen op het bepaalde in artikel 4, § 2, van de wet van 17 december 1996, die terzake bevoegdheid verleent aan de Kamer van volksvertegenwoordigers;

Krachtens de wet behoort de procedure voor de Kamer te verlopen, maar ze bepaalt niet dat een commissie moet optreden; de rechtszekerheid zou geenszins gediend zijn met een pretoriaanse procedure, of zelfs met een procedure die is overgenomen uit een intern reglement van de Kamer;

Het komt de Kamer immers niet toe bij wege van het reglement af te wijken van wat de wet ondubbelzinnig heeft bepaald; » (Memorie van de verdediging van 12 november 1997).

\*  
\* \*

Wat het laatste door de verdediging aangehaalde punt betreft, is de commissie van oordeel dat zij enkel een voorbereidend werk levert voor de plenaire vergadering die de uiteindelijke beslissing met betrekking tot de vordering van de Procureur-generaal treft. Het staat de Kamer van volksvertegenwoordigers overigens vrij de wijze te bepalen waarop zij haar bevoegdheden uitoefent (artikel 60 van de Grondwet).

De ce point de vue, il est incompréhensible que Mme le procureur général près la Cour de cassation n'ait pas retenu, parmi les pièces transmises initialement à la Chambre, certains documents à décharge de M. Coëme, et plus particulièrement, une audition du général Charlier.

La constatation que la Chambre des représentants agit en tant que juridiction d'instruction a certaines conséquences :

« Tant la loi du 17 décembre 1996 qui organise une véritable procédure juridictionnelle, que les exigences légales qui protègent tout justiciable, et la jurisprudence de la Cour de cassation permettent à présent de conclure que la procédure décrite à l'article 4 § 2 ne sera conforme à la notion de procès équitable, qu'à condition que la contradiction soit parfaitement assurée;

Privée, le cas échéant du droit d'assister à l'exposé du procureur général près la Cour de cassation, et de manière générale à toute audience de la Chambre des représentants autre que la délibération, la défense ne serait pas en mesure de s'exercer, comme le prévoient les règles de procédure pénale appliquées à tout justiciable;

Enfin, les principes d'interprétation stricte des textes pénaux et de légalité de la procédure pénale (voir articles 12 et 14 de la Constitution, et article 6.2 de la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales) justifient que soit soulignée la règle inscrite à l'article 4, § 2 de la loi du 17 décembre 1996, qui donne compétence à la Chambre des représentants;

La loi a voulu que la procédure se déroule devant la Chambre, sans qu'elle ait envisagé l'intervention d'une commission; la sécurité juridique ne s'accommoderait guère d'une pratique prétorienne, voire même calquée sur un règlement interne de la Chambre;

En effet, il n'appartient pas à la Chambre de déroger, par règlement, à ce que la loi a prévu, sans ambiguïté; » (Note de défense du 12 novembre 1997).

\*  
\* \*

En ce qui concerne le dernier point soulevé par la défense, la commissie estime qu'elle effectue simplement un travail préparatoire à l'intention de l'assemblée plénière, qui prendra la décision définitive à propos de la demande du procureur général. Il appartient d'ailleurs à la Chambre des représentants de déterminer le mode suivant lequel elle exerce ses attributions (article 60 de la Constitution).

Met betrekking tot de rol van de Kamer van volksvertegenwoordigers bestaan in de commissie verschillende opvattingen :

— *Een lid* betreurt dat de commissie hierover niet heeft beslist bij de aanvang van haar werkzaamheden.

— *Sommige leden* menen dat het de bedoeling van de wetgever was de Kamer op het einde van een lastens een minister gevoerd onderzoek, als een volwaardig onderzoeksgerecht te laten optreden : dit impliceert onder meer de kennisname van het volledige dossier (met argumenten ten laste en ten gunste van de betrokken minister) en een contradictoir debat tussen aanklager en verdediging.

*Een lid* geeft weliswaar toe dat men de bevoegdheden van de Kamer inzake inbeschuldigingstelling heeft willen aligneren op deze van de onderzoeksgerechten uit het gemeen recht, doch dat er toch ook wezenlijke verschillen zijn :

\* de zaak wordt niet bij de Kamer aanhangig gemaakt in geval van seponering van een dossier door de procureur-generaal, zelfs indien deze onderzoeksdaden heeft gevorderd;

\* een bijzondere Commissie pleegt voorbereidend werk voor de plenaire vergadering van de Kamer, terwijl zulke werkwijze ondenkbaar is voor een onderzoeksgerecht.

— *Een ander lid* is de mening toegedaan dat de Kamer enkel een marginaal toetsingsrecht bezit, waardoor ze kan nagaan of een onderzoek lastens een minister niet enkel op politieke motieven gebaseerd is.

— *Nog andere leden* menen ten slotte dat de Kamer een « *sui generis* » rol van quasi-jurisdictionele aard vervult, zodat zowel de algemene rechtsbeginselen als de rechten van de verdediging dienen te worden gewaarborgd.

Dit laatste is voldoende in acht genomen door de heer Coëme en zijn raadslieden de mogelijkheid te geven zich te verweren tegen de vordering van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie.

\*  
\* \*

De wet van 17 december 1996 bepaalt zowel de bevoegdheden van de bijzondere commissie als de procedure die ze gemachtigd is te volgen.

Op grond van wat bij de parlementaire voorbereiding van die wet is gesteld (zie Stuk n° 832/5-96/97), zijn *de leden* van oordeel dat de bijzondere commissie maximaal alle bevoegdheden van een onderzoeksgerecht mag uitoefenen, zonder dat ze al die bevoegdheden ook daadwerkelijk moet uitoefenen.

Diezelfde redenering geldt ook voor de procedure, maar de bijzondere commissie moet de problemen geval per geval behandelen, zonder dat zulks haar beslissingsbevoegdheid in het gedrang brengt.

En ce qui concerne le rôle de la Chambre des représentants, la commission est partagée entre des conceptions divergentes :

— *Un membre* déplore que la commission n'a pas statué à ce propos dès le début de ses travaux.

— *Certains membres* estiment que l'intention du législateur était de confier à la Chambre un rôle de juridiction d'instruction à part entière au terme d'une enquête menée à charge d'un ministre : cela implique notamment que la Chambre prenne connaissance de l'ensemble du dossier (y compris des arguments à charge et à décharge du ministre concerné) et organise un débat contradictoire entre l'accusation et la défense.

*Un membre* admet certes que l'on a voulu aligner les compétences de la Chambre en matière d'accusation sur celles des juridictions d'instruction de droit commun, mais ajoute qu'il existe quand même des différences substantielles :

\* la Chambre n'est pas saisie en cas de classement sans suite d'un dossier par le procureur général, même lorsque celui-ci a requis des actes d'instruction;

\* alors qu'une commission spéciale effectue un travail préparatoire à l'intention de l'assemblée plénière de la Chambre, il est inconcevable qu'une juridiction d'instruction adopte une telle méthode de travail.

— *Un autre membre* estime que la Chambre dispose seulement d'un droit de contrôle marginal, qui lui permet de vérifier si une enquête ouverte à charge d'un ministre n'est pas inspirée uniquement par des motifs politiques.

— *D'autres membres* estiment enfin que la Chambre a un rôle « *sui generis* » de nature quasi juridictionnelle, de sorte qu'il convient de garantir le respect tant des principes généraux de droit que des droits de la défense.

La commission a suffisamment veillé au respect de ces derniers en permettant à M. Coëme et à ses conseils de se défendre contre la requête du procureur général près la Cour de cassation.

\*  
\* \*

La loi du 17 décembre 1996 détermine tant les compétences de la commission que la procédure qu'elle peut suivre.

Sur base des travaux préparatoires de cette loi (Doc. n° 832/5-96/97), *les membres* sont d'avis que la commission spéciale peut exercer au maximum toutes les compétences d'une juridiction d'instruction sans nécessairement devoir faire usage de toutes ces compétences.

La même analogie s'applique en matière de procédure mais il appartient à la commission de régler les incidents cas par cas sans que cela ne limite ses possibilités de décisions.

## 2. Begrip « aanwijzingen »

De procureur-generaal preciseert dat zij het in haar nota enkel heeft over aanwijzingen en niet over bezwaren of bewijzen.

Het behoort immers tot de taak van het openbaar ministerie om, tijdens een voorbereidend onderzoek, aanwijzingen te verzamelen die een vordering tot inbeschuldigingstelling kunnen staven.

Het onderzoeksgerecht dient over bezwaren te beschikken om een verwijzing naar het vonnisgerecht te verantwoorden.

De rechter ten gronde ten slotte oordeelt of de aan hem voorgelegde feiten bewezen zijn, na een onderzoek ter zitting, dat contradictoir en openbaar is.

Het gebruik van de term « aanwijzingen » is ook gerechtvaardigd wegens het vermoeden van onschuld van de heer Coëme (artikel 6.2 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden).

\*  
\* \*

*De raadslieden van de heer Coëme wijzen er op dat geen verwijzing naar de rechter ten gronde mogelijk is op basis van loutere aanwijzingen.*

Een verwijzingsbeslissing veronderstelt immers dat bezwaren aanwezig zijn (artikelen 127 en 128 van het Wetboek van Strafvordering).

Blijkens rechtspraak van het Hof van Cassatie is het daarenboven noodzakelijk te toetsen of het gaat om *voldoende* bezwaren. Men dient vast te stellen dat in het verslag van de Procureur-generaal bij het Hof van Cassatie enkel sprake is van aanwijzingen.

Het is tenslotte onontbeerlijk zowel aanwijzingen ten gunste als aanwijzingen ten laste van de heer Coëme in aanmerking te nemen.

## IV. — BERAADSLAGING

De bijzondere commissie heeft een grondige beraadslaging gewijd aan de aanwijzingen waarop mevrouw de procureur-generaal heeft gewezen en die volgens haar voldoende zwaarwichtig zijn om een beslissing tot verwijzing te wettigen.

De bijzondere commissie heeft bij haar beraadslaging de indeling gevolgd die mevrouw de procureur-generaal in haar verslag heeft gehanteerd, te weten :

— druk uitgeoefend door het kabinet om de keuze om te buigen ten gunste van de Franse maatschappij ESD;

— feitelijke beperking van de controleorganen in de uitvoering van hun taken;

— de storting van verborgen commissies;

— coïncidenties van data;

— de verklaringen van de heer Coëme.

\*  
\* \*

## 2. Notion d'« indices »

Mme le procureur général précise que dans sa note, il est uniquement question d'indices et non de charges ou de preuves.

Il incombe en effet au ministère public de réunir, au cours d'une instruction préparatoire, des indices de nature à étayer une demande de mise en accusation.

La juridiction d'instruction doit disposer de griefs justifiant un renvoi devant la juridiction de jugement.

Enfin, c'est le juge du fond qui apprécie si les faits qui lui sont soumis sont prouvés, après une instruction à l'audience, qui est contradictoire et publique.

L'emploi du terme « indices » se justifie également par la présomption d'innocence de M. Coëme (article 6.2 de la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales).

\*  
\* \*

*Les conseils de M. Coëme soulignent qu'il n'est pas possible de renvoyer devant le juge du fond sur la base de simples indices.*

Une décision de renvoi suppose en effet l'existence de charges (articles 127 et 128 du Code d'instruction criminelle).

Selon la jurisprudence de la Cour de cassation, il s'impose en outre de vérifier si les charges sont *suffisantes*. Il faut constater qu'il n'est question que d'indices dans le rapport de Mme le procureur général près la Cour de cassation.

Enfin, il est indispensable de prendre en considération tant les indices à décharge que les indices à charge de M. Coëme.

## IV. — DELIBERATION

La commission spéciale a longuement délibéré sur les indices relevés par Mme le procureur général et qualifiés par elle de suffisamment sérieux pour justifier une décision de renvoi.

Lors de sa délibération, la commission spéciale a suivi le schéma développé par Mme le procureur général dans son rapport, à savoir :

— pressions du cabinet destinées à orienter le choix en faveur de la société française ESD;

— limitations de fait apportées à l'accomplissement des tâches des organes de contrôle;

— le versement de commissions occultes;

— les coïncidences de dates;

— les déclarations de M. Coëme.

\*  
\* \*

Alvorens de bijzondere commissie zich uitspreekt over het advies dat ze aan de Kamer moet uitbrengen, vraagt *een lid* of een ander lid aan de stemming mag deelnemen; dat lid was immers afwezig toen de heer Coëme op 12 november 1997 een eerste keer werd gehoord. Volgens hem staat die afwezigheid haaks op het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

Hij vraagt bijgevolg dat de bijzondere commissie zich zou uitspreken over het recht van dat lid om aan de stemming deel te nemen.

Ook *andere leden* betreuren die afwezigheid. Ze stellen evenwel dat de bijzondere commissie een adviesorgaan is, maar de Kamer de uiteindelijke beslissing neemt. Voorts bevat het Reglement van de Kamer geen enkele bepaling die het stemrecht van de leden van een commissie inperkt.

*Het betrokken lid* deelt mee uitvoerig kennis te hebben genomen van de nota's en bijlagen die door de verdediging op 12 november 1997 werden neergelegd.

Na die gedachtewisseling neemt de bijzondere commissie de volgende tekst aan :

*« De leden van de bijzondere commissie betreuren de afwezigheid van de heer Annemans gedurende de eerste hoorzitting met de heer Coëme en zijn raadslieden, maar zijn, na een gedachtewisseling, van oordeel dat deze afwezigheid geen aanleiding kan geven tot het ontnemen van het stemrecht aan het betrokken lid, gelet op het feit dat het Kamerreglement dit niet voorziet. ».*

## V. — ADVIES

Gelet op artikel 103 van de Grondwet;

Gelet op de wet van 17 december 1996 houdende tijdelijke en gedeeltelijke uitvoering van artikel 103 van de Grondwet;

Op grond van de voormelde gegevens en van alle andere in het dossier vervatte gegevens;

De bijzondere commissie, die alle andere aangevoerde wettelijke middelen afwijst, beveelt de Kamer van volksvertegenwoordigers aan te besluiten dat er voldoende aanwijzingen zijn om de verwijzing van de heer Coëme naar het Hof van Cassatie te gelasten. Die verwijzing heeft betrekking op de strafbare feiten van corruptie als dader, mededader of medeplichtige, alsmede van valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken als dader, mededader of medeplichtige in het raam van de gunning van de zogenaamde « Carapace » aan de firma Electronique Serge Dassault.

\*  
\* \*

Avant de se prononcer sur l'avis qu'elle a à rendre à la Chambre, *un membre* pose la question de savoir si l'absence d'un autre membre lors de la première audition de M. Coëme le 12 novembre 1997 l'autorise à prendre part au vote. Il est d'avis que cette absence est contraire à la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales.

Il demande en conséquence que la commission se prononce sur son droit de vote.

*Certains membres* regrettent également cette absence mais estiment que la commission est une instance d'avis, la Chambre étant quant à elle, l'instance juridictionnelle. Par ailleurs, le Règlement de la Chambre ne prévoit aucune disposition limitant le droit de vote des membres d'une commission.

*Le membre concerné* communique avoir pris connaissance de manière approfondie des notes et annexes déposées par la défense ce 12 novembre 1997.

Suite à cet échange de vues, la commission adopte le texte suivant :

*« Les membres de la commission spéciale déplorent l'absence de M. Annemans lors de la première audition de M. Coëme et de ses conseils, mais estiment, à l'issue d'un échange de vue, que cette absence ne peut entraîner le retrait du droit de vote du membre intéressé, étant donné que le Règlement de la Chambre ne prévoit pas cette possibilité. ».*

## V. — AVIS

Vu l'article 103 de la Constitution;

Vu la loi du 17 décembre 1996 portant exécution temporaire et partielle de l'article 103 de la Constitution, modifiée par la loi du 28 février 1997;

Sur la base des données précitées et de toutes autres contenues dans le dossier;

La commission spéciale, écartant tous autres moyens de droit invoqués, recommande à la Chambre des représentants de conclure qu'il existe suffisamment d'indices pour ordonner le renvoi de M. Coëme devant la Cour de cassation. Ce renvoi vise les faits punissables de corruption comme auteur, coauteur ou complice ainsi que de faux en écritures et usage de faux comme auteur, coauteur ou complice dans le cadre de l'attribution du marché dit « Carapace » conclu avec la Société Electronique Serge Dassault.

\*  
\* \*

Het voorliggende verslag werd in beknopte vorm opgesteld, inzonderheid wat punt IV betreft, en overeenkomstig de praktijk van de meest recente bijzondere commissies.

Het werd op 2 december 1997 eenparig goedgekeurd.

*De rapporteurs,*

T. VAN PARYS  
D. REYNDERS

*De voorzitter,*

R. LANGENDRIES

Le présent rapport, en particulier en ce qui concerne le point IV, a été rédigé de manière synthétique et conformément à la pratique des dernières commissions spéciales.

Il a été approuvé à l'unanimité le 2 décembre 1997.

*Les rapporteurs,*

T. VAN PARYS  
D. REYNDERS

*Le président,*

R. LANGENDRIES